http://www.rusynacademy.sk

НАРОДНЫ НОВИНКЫ

КУЛТУРНО–СПОЛОЧЕНЬСКЫЙ ТЫЖДЕННИК РУСИНІВ СР

р. XVIII
ч. 1 – 4
23. януара 2008
ціна 6,- Ск

Спаси мя, Боже мой

Під таков назвов быв выданый третїй компактный діск **Ґрекокатолицького катедралного хору св. Яна Хрестителя в Пряшові, котрый у 2008 роцї славить 40 років свого дїятельства** Хор быв заложеный по обновлїню Ґрекокатолицькой церькви на Словеньску в 1968 роцї з ініціативы **Ґабріела Мірошая** (1923 – 2007), котрый скоро 30 років быв ёго діріґентом. За тот час хор мав много выступів у домашнїм катедралнім храмі, на розлічных акціях і властных концертах нелем у містах і селах на Словеньску, але і на такых святых містах, якыма суть Рим, Лурды, Фатіма, Маріяповч ці Ченстохова, дале у Кракові, Празї, Рускім Керестурї, Мішколцу, Тячеві і в многых іншых містах.

У **Катедралнім храмі св. Яна Хрестителя у Пряшові** у недїлю, в передвечур Ногого року подля юліаньского календаря **13. януара 2008**, тот **хор мав святочный концерт як першу акцію святкованя 40-річного юбілею своёй екзістенції.** Концерт мав три части: в першій сьме выслухали рождественны співы, в другій піснї з нового компактного діску а в третій были піснї, котры ся співають в постї перед і в часї Воскресїня Ісуса Хріста. Была то велика духовна насолода, кідь чоловік выслухав вшыткы співы, єден красшый як другый. Наісто тым хором ся може пряшівска єпархія лем гордити, што потвердив у своїм приговорї при кінцї концерту і пряшівскый єпарха, владыка **Ян Бабяк, СІ**, якый на самый конець посвятив новый компактый діск і пожелав му путь до каждой ґрекокатолицькой родины. Сучасно подяковав вшыткым членам хору за їх труд, спонзорам, вдяка котрым могло ЦД выйти, і діріґентцї **Валерії Гріцововій**, котрій передав букету квіток на знак вдякы.

Добрї было, же при одходї з церькви по концертї каждый при входовых дверях міг собі новый компактный діск купити, а так і мы зробли і дома такой сьме послухали прекрасны такы **церьковнославяньскы піснї**, як ***Благослови душе моя, Іже херувимы, Достойно єст, Отче наш, О, пресвята Діво Мати, Сотвори Господи***... Так прекрасный концерт закінчів ся аж дома глубокым духовным зажытком у тот святочный недїльный час. Віриме, же занедовго будеме свідками выданя четвертого цедечка того хору, яке уведе до жывота подобный концерт, якого сьме были участниками в тоту святочну недїлю. **А. З.**, фоткы автора

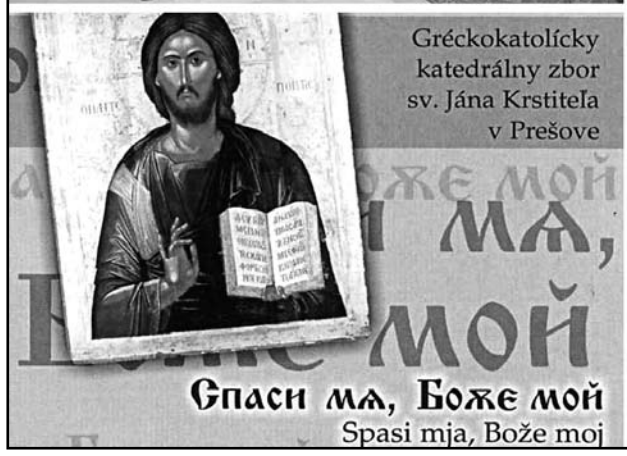

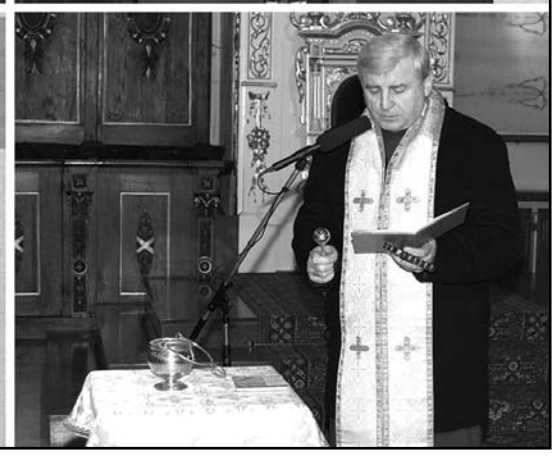

● З першого святочного концерту Ґрекокатолицького катедралного хору св. Яна Хрестителя в роцї ослав 40 років дїятельства хору, котрый быв 13. януара 2008 у Катедралнім храмі св. Яна Хрестителя в Пряшові: (зверьху) хор почас концерту, ґратулація діріґентцї хору В. Гріцововій од пряшівского єпархы Монс. Яна Бабяка, СІ, (долов) обалка нового компактного діску того хору і ёго посвячіня владыком Я. Бабяком.

Світло Ісусове

Во імя Отця і Сына,
і Духа Святого!
Хрісте, я, проста дїтина,
хочу світла твого.

Міджі три персты береш го
і кладеш на сердце,
людьска прязнота няй з нёго
выобразить сонце.

Няй яснить світло твою путь,
же даваш мі той чести,
на світло віры не забудь,
кідь сам хрест будеш нести.

Штефан СУХЫЙ, Снина

Треба увірити, же Святый Отець выслышить голос ґрекокатолицькых віруючіх Русинів зо Словеньска

ХАРТА РУСИНЬСКЫХ ҐРЕКОКАТОЛИЦЬКЫХ ВІРУЮЧІХ 2007 є тым документом, котрый мав указати (і все указує) на довгорічну кривду, котра ся дїє з боку представителїв Ґрекокатолицького єпіскопства у Пряшові (але тыкать ся то і Кошыцького апостольского екзархату) односно Русинів-ґрекокатоликів, а то од 1968 року, одколи была обновлена Ґрекокатолицька церьков на Словеньску і на чело пряшівской єпархії став Монс. Ян Гірка, аж по сучасность, кідь главов той епархії є Монс. Ян Бабяк, СІ.

До 31. децембра 2007 ХАРТУ 2007 підписало 1 436 неспокійных русиньскых ґрекокатолицькых віруючіх (позн. ред.: мена і призвітка выткых сіґнатарів суть на вебовій сторінцї **www.rusynacademy.sk,** конкретно в рубріцї Ґрекокатолицька церьков під назвов *Сіґнатарі ХАРТЫ 2007*), **котры такым способом отворено і небоячі ся высловили свою неспокійность із сітуаціов Русинів-ґрекокатоликів на Словеньску описанов у ХАРТЇ, главно неспокійность із словакізаціов літурґічных обрядів і выслугованя тайн у русиньскых парохіях, непоужыванём русиньскых перекладів Євангелій і Апостолів при Службі Божій, а то як з боку прословацькы орьєнтованых священиків, так і представителїв церьковной єрархії. Своїм антірусиньскым одношінём припомагають ліквідації народной ідентічности русиньскых віруючіх і їх поступній асімілації з маёрітным словеньскым народом.** (На роздїл од штату, котрый створює условія про розвиток народностных меншын, враховано русиньской меншыны, і решпектує їх уставны права – позн. П. К.).

Єдным із основных жадань ХАРТЫ 2007 є узнати Ватіканом Русиньску ґрекокатолицьку церьков „sui iuris“ на Словеньску і установити на єй чело русиньского єпіскопа, котрый бы ґарантовав у реліґійнім жывотї Русинів-ґрекокатоликів їх народностны права. Рішінём у даній сітуації бы было, кібы Святый Отець акцептовав жаданя сіґнатарів ХАРТЫ 2007 і прияв бы представителїв русиньскых ґрекокатолицькых віруючіх зо Словеньска, жебы го могли особно інформовати о сітуації ґрекокатолицькых віруючіх русиньской народности на Словеньску і сучасно му могли предъявити просьбу – установити русиньского єпіскопа про Русинів на Словеньску.

Як можуть читателї Народных новинок видїти, была написана (в русиньскім і нїмецькім языку) **Жадость о приятя представителїв сіґнатарів ХАРТЫ 2007 папом Бенедіктом XVI., котра была 7. септембра 2007 послана до Ватікану** (позн. ред.: публікуєме ю в тім числї)**. Тоту жадость підписало шість сіґнатарів – ЮДр. Петро Крайняк і Мґр. Александер Зозуляк (Пряшів), РНДр. Іван Русинко (Свідник), Інж. Славомір Черевка і Мґр. Марек Ґай (Міджілабірцї), Марія Біцкова (Кошыцї). А же тоту жадость Ватікан перевзяв, то підтверджує міджінародна „дорученка“ з 13. септембра 2007** (позн. ред.: публікуєме ю під жадостёв як доказ)**. Но, на жаль, тото основне – позваня од Святого Отця до Ватікану – до днешнёго дня сіґнатарї ХАРТЫ 2007 не дістали.**

І кідь сьме уж в новім роцї 2008, але все віриме, же наша жадость, послана до Ватікану, ся наконець дістане прямо до рук Святого Отця і Бенедікт XVI. вырішить представителїв сіґнатарів ХАРТЫ 2007 прияти і особно собі выслухати просьбы ёму одданых русиньских ґрекокатолицькых віруючіх, котры в часах найтяжшых про Ґрекокатолицьку церьков на Словеньску по роцї 1950 остали Святому Отцёви найвірнїшы. Покы суть у Ватіканї в адміністрації папы люде, котры мають інтерес, абы ся Святый Отець о жаданях Русинів-ґрекокатоликів зо Словеньска не дізнав і делеґацію сіґнатарів ХАРТЫ 2007 не прияв, тогды наша путь ку Святому Отцёви буде довга і страстна, повна надїй і скламань. Але нашы крітічны погляды на сітуацію односно народностных прав Русинів-ґрекокатоликів на Словеньску то не змінить, ани нас то не одрядить, жебы сьме надале говорили о кривдах зробленых нашому віруючому русиньскому народови. Кідь віриме в Божу справедливость, віриме тыж, же Господь Бог выслухать голосы зо Словеньска і Русины ся раз дочекають свого русиньского єпіскопа на челї своёй первістной Русиньской ґрекокатолицькой церькви. Тадь Русины мають в небі своїх русиньскых ородовників – благореченых єпіскопів-мучеників Павла Петра Ґойдіча і Василя Гопка.

ЮДр. Петро КРАЙНЯК, сіґнатарь ХАРТЫ 2007

Charta rusínskych gréckokatolíckych veriacich 2007
Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, Slovenská republika

Sua Santita
Benedikt XVI.
Curia Romana
Citta´ del Vaticano
Roma, ITALIA

Пряшів (Словеньско), **3. IX. 2007**

Ваша Святость,

довольте, жебы сьме Вас на початку нашого писма поздравили поздравканём ґрекокатоликів: СЛАВА ІСУСУ ХРІСТУ!

Мы, підписны заступникы сіґнатарів *Харты русиньскых ґрекокатолицькых віруючіх 2007,* а тыж і в імені 35 тісяч ґрекокатоликів-Русинів жыючіх на Словеньску, собі тов дорогов доволюєме Вашу Святость пожадати о приятя, жебы сьме Вам могли особно высловити просьбы Вам одданого русиньского народа жыючого в Словеньскій републіцї – так близкій Вашому сердцю.

Не знаме, ці суть Вам знамы довгорічны активіности Русинів-ґрекокатоликів на Словеньску, котры ся намагають о леґалізацію Русиньской ґрекокатолицькой церькви свого права (sui iuris) і установлїня русиньского єпіскопа про тоту Церьков. З тым жаданём ся представителї Русинів писмом, а тыж і особнов авдієнціов, офіціально обернули уж в 1999 роцї на Апостольску нунціатуру в Братїславі на Словеньску, в тім часї справовану Й. Е. Луйджім Доссеном, а в 2001 роцї на Апостольского нунція на Словеньску Й. Е. Генріка Й. Новацького. Окрем того, писмом 15. юла 2000 р. сьме пожадали Святого Отця Йоана Павла II. о приятя у Ватіканї. Жаданя представителїв Русинів на Словеньску, як і офіціалных русиньскых орґанізацій, підпорили своїма писмами і многы віруючі, міджі нима і много молодых людей. Тото намаганя выкликала довгорічна а непереставаюча аґресівна словакізація літурґічных обрядів і антірусиньскы націоналістічны нагляды в рядах єрархії Ґрекокатолицькой церькви на Словеньску і в рядах священства, яке ся голосить к словеньскій націоналности. Они не ґарантують націоналны права своїх русиньских вірників, праві наспак, своїм антірусиньскым ставлїнём помагають ліквідовати народну ідентічность Русинів на Словеньску.

(Закінчіня на 3. стор.)

„Мої пережыты рокы...“

(К 80. народенинам Івана Фріцького)

Жывот пережыти – то не поле перейти, гварить ся в єдній пословіції. Каждый го пережывать по своёму. І не каждому ся подарить дожыти бодай осени в днешнім упонаглянім світі. А такого чоловіка сьме стрітили, якый в осени свого жывота наберать новый дых. Анґажує ся в области русиньской культуры, як кібы сплачаючі довг свому русиньскому народу. Свій активный жывот прожыв у армаді – в збройніму промыслі, учів на воєньскій школі, а 10 років з того быв директором воєньского оправарьского заводу в Новаках (днесь неславнознамого). Є то плуковник, Інж. Іван Фріцькый, якый ся 21. януара 2008 року дожыв 80 років свого жывота. Стрітили сьме ся з ним в редакції, побісідовали і снажыли ся одкрыти незнамы сторінкы ёго жывота.

• Пане Фріцькый, повіджте, яке было ваше дітство?

– Народив єм ся 21. януара 1928 року в русиньскім селї Андріёва, Бардеёвского окресу. У тім селї люде іщі доднесь „бешідують“, молять ся і співають в церькви по старославяньскы. І я выростав міджі тыма людми. Мої родічі робили дома на польногосподарьстві. У невеликій деревяній хыжці, соломов прикритій, пережывало окрем дорослых людей іщі ай восьмеро дітей, міджі котрыма быв ай я. Ґаздованя тогды на селї было барз бідне. По моїм народжіню, кідь єм мав єден рік, отець нас охабив і одышов до Канады за роботов. Я сі го не памятам. По трёх роках перестав писати і цалком пропав, не давав о собі знати. Бідна моя мати мусила ся сама о мене старати. Почас войны мусила ходити на зарібкы аж до протекторату в Чехії. Там і в децембрі в 1942 році при бомбардованю Богуміна загынула. Зістав єм сам, без отця і матери. У нашім домику было много дорослых і дітей. На ґаздівстві не было што робити – не то іщі їсти. О тім знала мамина сестра – моя тета Анна Клебанова, она ня ку собі притулила, взяла як своёго сына і старала ся. По скінчіню основной школы в Андріёвій дали ня до міщаньской школы в Бардеёві, котру єм скінчив у 1944 році.

• Як видно, слїдовали повойновы рокы. Яков дорогов ся уберало ваше далше жытя як молодого чоловіка? Чім сьте жыли в тых роках?

– По войнї в 1945 році єм продовжовав учіти ся на „Русской учительской академии“ в Пряшові і закінчів єй з вызнамененанём у 1949 році. Почас штудентьских років ня барз інтересовала орґанізачна і культурна робота. Спочатку єм у школї выготовляв настєнкы з назвов „Одказ Духновіча“. Помагав мі при тім Андрій Ватащін. Окрем того, тягало ня ку співу. У школї быв хор, котрый вели і діріґовали знамы хормайстры – професоры Юрій Бобак і Юрій Костюк. У 1947 році, кідь при Центральній раді Союзу молодежи Карпат быв заложеный співацько-танечный і музичный ансамбель, я у нім грав, співав і танцёвав. У школї сі ня облюбив професор Юрій Костюк. Часто єм выступав як соліста ансамблю в співі, пробовав єм і діріґовати хор, чім ня повірёвав Ю. Костюк. Коли было треба писати статї о роботї школы до новинок „Пряшевщина“, я писав по руськы. В тім часї каждый учітель, котрый закінчів учітельску академію, мав знати грати на гуслях. З тым єм проблемы не мав, бо на гуслях єм ся научів грати іщі дома, але без нот. У школї мі не было тяжко навчіти ся ноты. Професорка музичного выхованя, докторка Паллова, ня взяла до свого смычкового штудентьского орхестру, котрый выступовав на культурных акціях в Пряшові. Но нашым дівчатам, штудентькам, граня на гуслях аж так добрї не ішло. Мене попросив професор Костюк, жебы єм дашто з тым робив, бо „при скушках буде біда дівчатам“. Я ся до того дав і кажду суботу пообідї, на інтернатї у сестрічок василіанок на Пылзеньскій уліцї, штудентькы мусили наступити до їдальнї з гуслями і грати так довго і добрї, жебы „на скушках не была біда“. На Рождество Хрістове сьме приготовили Віфлеємскый вечур, на котрім звучали такы колядкы, як: „Коли ясна звізда“, „Дивная новина“ і другы, што барз зачудовало нелем остатнї дівчата, штудентькы на інтернатї, но ай сестрічкы василіанкы. У нашій школї сьме мали смычкову капелу, в котрій грали В. Кормош, М. Закутяньскый, І. Дзіяк і другы. По переложіню нашого радія з Братїславы до Пряшова на Ваяньского уліцю, сьме про тото радіо награвали русиньскы співанкы, на ходбі у школї, бо ту была добра акустіка. Тогды звукова техніка не была така як днесь, і якость награваня не одповідала днешнім пожадавкам на высыланя.

• Што было по скінчіню учітельской академії? Дали сьте ся на учітельску дорогу?

– Так є. По скінчіню Руськой учітельской академії в 1949 році на пожаданя директора радваньской міщанкы Михала Сопыры ня школьскый іншпекторат в Пряшові придїлив за учітеля на „Государственную русскую гражданскую школу“ у Вышній Радвани. Ту уж учітелёвав Штефан Качмарь, котрый ня знав з пряшівского ансамблю і рекомендовав ня директорови школы. Він од ня вымагав заложыти холем маленькый ансамбель, жебы репрезентовав школу і цїлу Лабірщіну. Мі ся то подарило і за помочі Штефана Качмаря. За короткый час быв выцвічёный такый ансмбель „Песни, музики и пляски“, же уж в школьскім році 1949/50 сьме на сутяжах міщаньскых школ народной творчости заберали вышткы першы міста нелем на окресї, на краю в Пряшові, но і на цїпословеньскім колї в Братїславі.

• Інж. Іван Фріцькый, родак із Андріёвой, Бардеёвского окресу, 21. януара 2008 ославив свої 80. народенины.

Тым ансамблём была заложена на радваньскій школї традіція, в котрій ся продовжує доднесь.

• Як учітелёви ся вам дарило і могли бы вам позавидіти і днешнї учітелї на русиньских селах. Як довго тримала ваша учітельска робота в Радвани?

– Не тримала довго. Пришов школьскый рік 1950/51 і я го не докінчів. Мене позвали подля параґрафу 37. Бранного закона до армады. На штаціонї при одходї влаку мене пришли выпровадити вышткы мої школярі і цїлый балалайковый орхестер. Вышткы вєдно мі заграли і заспівали нашу облюбену співанку „Роспрягайте, хлопцї, конї“. З влаку єм їм довго кывав руков на розлучу із слызами в очах. Тогыды єм іщі не знав, же моя служба у армадї буде тримати 39 років.

• Што вышткo ся дало робити за тых 39 років?

– По наступі до армады і по скінчіню школы про достойників придїлили ня на якраз збудовану Воєньску технічну академію, на катедру руського языка. Ту єм штудентів учів руськый язык, быв тлумачом. Кідь пришов рік 1955, в моїм жывотї настала велика зміна. Пересвідчіли ня, жебы єм ся ішов дале учіти. І сам єм ся став штудентом воєньской академії, яку єм скінчів у 1959 році з академічным тітулом „воєньскый інжінїр“.

• Попробуйте нам приближыти тот про векшину з нас далекый і незнамый світ.

– Мене на воєньскій академії учіли конштрукцію і выробу наймодернїшой ракетовой технікы і дїлострїлецтва. Тота моя воєньска одборность ня спроваджала почас цїлой службы в армадї. Робив єм у фабриках, котры выробляли про армаду збрані, моїм жывотї была найтяжша і найнебезпечнїша, бо выжадовала много фізічных і душевных сил нелем од мене, але і од моёй родины.

Но пришов 1965 рік і міністерство обраны ня призначіло до Воєньского оправарьского заводу в Новаках за директора. Ту я прожыв 10 років. Была то про мене і мою родину велика полегота, бо я уж не мусив вандровати по світї і міг єм жыти із женов і дїтми дома. Робота у Новаках была тяжка, но техніка про мене знама і я міг свої знаня в повній мірі выужывати при практічнім ряджіню фабрикы. Мій штіл роботы і успіхы фабрикы міністерство обраны оцїнило так, же ня запропоновало президентови репулікы на нагороду „Za vynikajúci práci“, котру я перевзяв од міністра обраны, армадного ґенераля М. Дзура у 1972 році. Свою воєньску карьєру я закінчів в Кошіцях на воєньскій катедрі, де єм учів штудентів проблематіку ракетовой і дїлострїлецькой технікы. І так, як єм з выходу одышов як учітель, так єм ся назад на выход вернув як учітель – на воєньску катедру. Но ту уж єм не учів своїх штудентів грати, співати і танцёвати, але учів єм їх робити з такыма інштрументами, якы не выдавали красны мелодії, але при штартї робили великый рахот а при допадї на землю – великый треск і експлозію.

• Наперек тому, же ваш жывот ся уберав нетрадічныма пішниками, нарабляли сьте із збранями, што не барз іде догромады з музов, русиньскій культурї, традіціям, выходному обряду сьте ся снажыли зістати вірны.

– Теперь уж як воєньскый пензіста жыю скоро 20 років в Кошіцях. Почас мого жывотного путованя по вшелиякых фабриках в Чехії, на Словакії і за границями не забывав єм на свій родный край і мій русиньскый народ. Мене з ним звязовали новинкы – „Нове життя“, „Дружно вперед“ і радіо, а по „ніжній“ революції і „Народны новинкы“, „Русин“, „InfoРусин“. Ходив єм на фестівалы до Свідника і до Камюнкы з цїлов моёв родинов. Почас перебываня в Бырнї, свій край, нашы звыкы і мої спомины я находив у прекраснім православнім храмі, в котрім єм прияв тайну манжелства із своёв женов Терезіов Сметанковов в 1952 році. Нашы дїти, мы Русины, хрестили в Бырнї, в православнім храмі.

У заводї в Новаках робили ай Русины. Они ня попросили позвати на заводне свято ПУЛЬС з Пряшова. Я тоту їх просьбу як директор заводу з ласков выповнив. На святї День баників мене директор заводу Баня Новакы (тот завод, де была тыж гаварія перед двома роками – позн. ред.) *попросив забезпечіти наш ансамбыль і про їх баників, бо їм ся нашы умелцї барз любили. Такы просьбы єм все радо выповнив. Довг свому русиньскому народу я хотїв якось сплатити, бо я ёго зохабив як учітель у радваньскій школї в моїх найкрасшых роках і одышов до цалком іншого світа, до армады. В першій половинї 60-х років в роднім селї моёй жены, в Якушівцях при Стропкові, добудовали культурный дім як послїдню ставбу повойновой обновы села, котре Німцї в новембрі 1944 выпалили, што зістала лем церьков на бережку. За помочі штату собі люде побудовали новы мурованы будинкы. Я о тых Якушівчанах, о їх траґедії і повойновій обнові села, писав до Піддукляньських новинок у Свіднику.*

У 2005 році моє село Андріёва ославлёвало 650 років. На основі архівных документів єм о тім написав обшырный матеріал. Выходив єм главно з росповідї свого діда Юрія Фріцького-Пурдеша, котрый быв знамый фіґіляр і сільскый філозоф, росповідач.

Кідь радваньска школа в 2007 році ославлёвала 60. роковины, мене директор школы Др. Душан Клець, як єдного з повойновых учітелїв, позвав. У звязи з тов акціов я награв на казету свої спомины о роботї у школї по войнї. Казета доднесь має успіх.

В послїднїх роках мій час заповнює робота і сполупраца з редакціями русиньскых новинок і з русиньсков редакціов Словеньского розгласу. На пожаданя моёй великой родины, а главнї моїх двох дївок і їх мужів, у 2007 році єм закінчів писаня споминів о жывотї моїм і моёй жены од дїтства аж доднесь. Велика часть тых споминів ся вяже з моїм родным краём, Андріёвов і Якушівцями, з жывотом їх людей почас войны і по ній.

Юбіланта „высповідала“ Марія МАЛЬЦОВСКА,
фотка з архіву юбіланта

Сердечне діло доктора Василя Янка

(К 65. народенинам вызнамного педіатра)

Доктор **Василь Янко ся народив 8. януара в 1943 році в шумнім, акуратнім русиньскім селї Кобасов, окрес Снина. Выростав в родинї Анны і Янка Янковых в кругу своїх шестёх братів, як пятый з них. Ходив до Основной школы в Кобасові і Уличу. Свої першы знаня абсоробовав по руськы. Він ся залюбив до руського языка уж як школярь, бо ёго старшы братове як штуденты „Русской государственной гимназии“ в Гуменнім му носили руську класіку, котру він прямо лыґав. Кідь пас коровы, в оріґіналї читав „Тихий Дон“ Шолохова, „Война и мир“ Толстого, творы Чехова, Турґенєва, Достоєвского. А не читав їх раз, але по двараз, по трираз, бо книжок в Кобасові было мало, также пущав ся іщі раз до них.**

– Десь в пятуй класї нам повіли, же сьме Українцї, **– споминать пан доктор.** *– Тота українчіна нас вшыткых несподївала, тяжко сьме сі звыкали, а дакотрі слова нас дуже розосмівали (главно, тоты, што мали пеёратівный вызнам про Русинів* **–** *позн. М. М.). То было незвыкле, бо мы сьме „пуйдяци“, мы не говорили: „кінь“, „піду“, мы сьме „чеські Руснаци“, а гвариме: „кунь“, „пуйду“. Я рад писав поезію уж як школярь, але нїґда єм не знав написати стишок по українськы, все лем ня тягало писати по руськы. То про ня было природнїше. Руськый язык быв у мі глубоко заложеный. Я бы рад быв Українцём, уж лем зато, же мають Шевченка. Але я не Українець. Чудо бы было мати такый язык, якый має Україна, є прекрасный. Было бы красно са вболочі до чуджого піря, але я то не зроблю, бо хочу быти сам собов* **–** *Русином.*

Василь Янко выростав у кругу своїх братів, працовитых родічів. Мати Анна (родачка з Руського Потока) была прекрасна росповідачка, яка Василёви привила ласку ку вышткому красному, ку традіціям села. Мав велике щастя, як сам говорить, же ёго штирёме старшы братове ходили до ґімназії і мали на нёго великый вплив. Было то прекрасно, кідь приходив Великдень або Святый вечур. Уж чекали, як ся вышткы довєдна зыйдуть, сядуть за скромный стіл. Ниякы дарункы або грошы не были, хабаль тогды, кідь їм дашто „УНРА“ принесла по войнї.

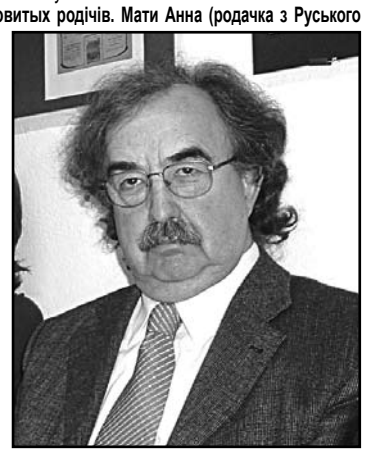

• МУДр. Василь Янко, родак із Кобасова, Сниньского окресу, 9. януара 2008 у кругу близкых припомнув собі 65 років од свого народжіня. Фотка: А. З.

Великым чудом-подарунком про Василя была книжка. Братове му носили „скаски“, пак романы, повістї, творы Чехова, Турґенєва, неперевершимых великанів руськой класікы. А він то вшытко прочітав, скоро як дїтвак. Ёго штандарт быв высокый, также, кідь наконець дістав до рук дакотры творы словеньской літературы, так збачів пропастный роздїл у якости тых двох літератур. Кідь пришов до Снины на „Одинадцятирічну середню школу“, жыв на інтернатї три рокы, пак в Кошіцях шість років як штудент медицины. Став ся інтернатным тіпом, якых было много нашых русиньских дївчат і хлопців. Як твердо выхованый дома, знав ся о себе постарати. Але зато, же много читав, жыв у своїм властнім світі, як кібы у снї.

– Жыв єм на селї а не знав єм, як ся котра робота робить на ґаздувстві, окрем тых робот, што ня принутили дома робити: косити, дрыва рубати, гнуй метати, бандуркы садити. Інакше муй брат Николай, то є барз практічный чоловік, знає ґаздовати. Я на селї все быв даґде інде. Мав єм свуй „сновый“ світ. А кедь єм пришов до Снины, так в школї на то пришли, же мав велику засобу слов, мав єм прочітане велике множество літературы.

Было ясно, же стырчав з ряду. Ставало ся, же ёго школьскы роботы учітелї вказовали як прикладны, а было так, же нераз роботу написав у стишках. Выникав ай, про нёго в чуджім языку, в словенчінї, знав штілізовати, о чім ся пересвідчів ай учітель Янчік. Ходив декламовати по руськы, ай по словеньскы. А самособов, же кідь пришло ся гласити на высоку школу, хотїв штудовати лем чісто руськый язык і літературу на Карловій універзітї в Празї. Свою бажень хотїв досконало заспокоїти. Лемже доля хотїла так, же в тім році, кідь ся гласив, рущіну не отваряли. Другу мав написану Лекарьску факулту в Кошіцях, а там го на „нещастя“ приняли. Про нёго то была катастрофа...

– Думав сі, Боже, кебы ня не приняли холем на общу медіціну, бо кедь ня приймуть на „зубарину“, та бы єм са выгварив, же не хочу быти зубарём. Але приняли ня на общу медіціну. Не міг єм са ани выгваряти, **– повідать.** *– Спочатку то было тяжко, вшытко мі смердїло, здало са мі смутне і незажывне. Моя душа, котра до того часу співала, мусила зажыти цалком іншы параметры. Я быв з того нещастный. Пришов єм до цалком іншого світа. Страшно єм терьпів, але вчів єм са, бо до Кобасова са без того вернути не дало. Ай кебы єм мав скапати, мусив єм докончіти школу. Поступно са мі легше штудовало, главно, кедь пришла дінаміка, біохемія, фізіологія. Окрем того, пришов єм на то, же кедь са буду вчіти, та то зроблю. Своїм дїточкам-пацієнтам говорю тото саме, же кедь са будуть учіти каждый день, так досягнуть то, шо будуть хотїти, бо їх головка чім дале, тым веце сі буде выжадовати духовну потраву.*

Василь Янко скінчів медицину. Яка то судьба чоловіка! Не хотїв быти доктором, став ся ним. Ани у снї бы го не напало, же буде дїтьскым доктором. Хотїв быти будь хірурґом, або ґінекольоґом. Хотїв оперовати, бо там видно такой выслїдкы роботы. Сам видїв, же му то іде при асістенції при операціях. Лемже, што Бог не хотїв, наступив до Бардеёва, а там потребовали дїтьского доктора. І так ся став „дїцкарём“. Потім зачав робити з облічками – нефрольоґію. І скоро „на колїнї“ обявив таку річ, же ани Словакія о тім не знала, же ся дашто робить з певнов ґрупов каліху. Пришов до Мартіна, приніс знимкы, котры поробив, а професор Ґаланда гварить: *„Но видите, тот хлопець ся пришов учіти, а він нас учіть.“* **А кідь му высвітлёвав, як то робив (міджі тым на то пришов, же перед двома роками в Америцї тыж была пописана васкуларна гідронефроза), та ся не міг начудовати. Хотїв і в Пряшові робити на нефрольоґії, але не было вольне місто. Став ся кардіольоґом, бо мав можность наступити.**

– Тяжка то была вольба, бо о сердцю в тім часї єм того много не знав, **– щіро ся признає наш юбілант.** *– Векшынов докторе знали дуже мало о тум сердцю, а то і в рамках Словакії. І так єм вырішив, же са буду здоконалёвати. Пришов єм на то, же то можу добрї робити, бо єм добрї зарядженый на кардіольоґію. Через слух і дотык єм знав становити діаґнозу. Такым способом єм знав ай три хыбы на сердцю найти. Кедь єм пришов до Прагы на стаж, кликали ня „чародєй“. Раз єм в Кошіцях пришов своёв методов на то, же сердце пацієнта са находить на протилежнім боцї. Нащастя, пришов потім ултразвук.*

Доктор Янко того дость походив, выпробовав. Быв молодшым, старшым секундарём, ордінарь про кардіольоґію, а іщі перед революцїов в 1989 році выграв конкурз на прімара в Братїславі, але побыв там лем три місяцї, кандідовав на директора шпыталю в Пряшові, наконець са став прімаром дїтьского одділїня в Пряшові, по шестёх роках прімарованя із змінов владной ґарнітуры, за такзваного мечіарізму, быв одкликаный. На то тяжко похворів. Яка іронія судьбы! Росторгло му аорту на сердцї. Яке то щастя! Як сам гварить, цїлый ёго жывот, ай лекарьска факулта, ай кардіольоґія были на то добры, жебы ся захранив од передчасной смерти.

– Ідє о то, же кебы єм перед 11 роками не быв доктором-кардіольоґом, та бы єм умер, **– уточнює свій припад МУДр. Василь Янко. –** *Просто, єм навів людей на справну путь. Становив єм свою властну діаґнозу і так єм пережыв. Позад того, як ня вынесли з дїтьского одділїня на носіткaх, уж єм са там нїґда не вернув.*

По шестёх тыжднях по операції в Братїславі вырішив, же піде до Чех. Приголосив ся на два конкурзы, котры выграв – У Дворі Кралове і Їглаві. Выбрав сі Їглаву, де го уж нетерпезливо чекали. Міджітым жена і сын му тяжко захворіли на тоту найтяжшу хвороту. (Жена умерла, а сын ся захранив – позн. М. М.). Были то найстаршнїшы рокы в ёго жывотї – 1994, 1995, 1996, кідь тоты вышткы події ся стали. Од 1997 року аж доднесь робить дїтьского педіатра в поліклініцї Райманус, с. р. о. в Пряшові. Уж 31 років є доктором. З того 25 років ся „крутить“ коло сердця. Яке є властно сердце чоловіка 21. стороча?

– Фактом є, же колись сьме говорили, же є то вроджена сердцёва хыба, кедь быв дефект „передсїнёвого септа“, коморового септа. А тота дїтина мала право вмерти, ніч ся з тым не робило. Доктор не быв зато покараный. Так страшно сьме з тым не знали ніч робити, не знали сьме помочі пацієнтови. Поступно такы припады оперовали кардіольоґове про дорослых, пак шпеціалісты-педіатры, а теперь уж не екзістує дїтина, котра бы могла вмерти без того, абы са не попробовала одоперовати. Теперь са вышткой оперує. А словеньска діаґностіка є на світовуй уровни. Операціва тыж. Тадь з цїлого світа ходять пацієнты на операції сердця до Братїславы. Є то великый успіх. Колись за Чехословакії са такым центром славила лем поліклініка Мотоле в Празї.

Доктор Василь Янко є дуже вытяженый чоловік. Якбач, чім є старшый, тым веце робить. Має 65 років, але того року перевершив минулорічный рекорд у кількости вышетреных пацієнтів. Лем ультразвуків зробить річно 3 500, а де іщі остатнї вышетріня? Капаціта ся дале звышує. Нащастя, купує все нову і нову технольоґію. Є председом неінвестічного фонду „Здоровя дїтём“, з котрого, наприклад, минулого року купив ЕКҐ машыну, пулзный оксіметер, дефібліратор. Дїтьска кардіольоґія, дякуючі такому чоловікови, якым є Василь Янко, ся находить на высокій уровни в Пряшові, што узнає і Братїслава, а перед меном нашого Русина-педіатра має решпект. Окрем своёй роботы ся став міджі Русинами знамый тым, же выбоёвав як посланець містського парламету в Пряшові „Русиньску уліцю“ (з підпоров посланкынї п. Бошеловой і ін.), яка є єдинов на світї. Посланецьку роботу ся снажить робити почливо уж пятый волебный період, од 1990 року. Уж другый волебный період є председом найвекшого волебного обводу в Пряшові – на Секчові. А што найглавнїше, все зістає Русином. Анґажує ся в Русиньскім культурно-освітнім обществі А. Духновіча в Пряшові, Містній орґанізації Русиньской обводы в Пряшові і інде. Мало-хто о нїм знає, же є то поет. Написав ряд стишків, якы ся находять в нашій редакції. Також, дарьмо, на стару ласку ся не забывать. Має красный мікрофонічный голос, з котрым знає чародїлно нарабляти ці то вже при малых пацієнтах, в містскім парламентї, кідь треба дашто обгаїти, або просто так, кідь ся вам по людьскы, з усмівом приговорить. Енерґії має за трёх, аж ся не вірить, што вышткo пережыв. Дякуючі своїм ласкам – сердцю, поезії, русинству.

Няй ся змістить до ёго сердця іщі много радости і доброты, яке він так щедро іншым роздає. На многая і благая літа, мій родаче!

Марія МАЛЬЦОВСКА, фотка: А. З.

Панї М. Крайнякова ославила вызнамный юбілей

27. децембра 2007 року ся панї Моніка Крайнякова з Пряшова дожыла 80 років. Наісто многы выдедуковали подля мена, же панї Моніка Крайнякова є матїрёв ґрекокатолицького священика – отця Франтїшка Крайняка, котрый так много робить нелем на полю духовнім, але і в народно-возроднім процесї Русинів.

Про Русинів бє сердце і панї Монікы, котра ся **народила у 1927 році в селї Варганёвцї** (окр. Пряшів) як сема дїтина ґрекокатолицького священика Евґена Міжічка, котрый на тій фарности дїяв веце як 37 років. Єй дїдо Йосиф Міжічко быв „вельпрепоштом“ і каноником Пряшівского ґрекокатолицького єпіскопства а тыж быв професором теольоґії на Теольоґічній высокій школї у Пряшові. Юбілантка сі уж з дому однесла ласку ку ґрекокатолицькій церькви, выходному старославяньскому обряду і Русинам, ку котрым ся все голосила.

По матурї на обходній академії ся в 1951 році оддала за Франтїшка Крайняка зо Солівару і породила поступно пятеро дїтей – чотырёх сынів і єдну дївку. Споміджі єй дїтей ся в русиньскім русї анґажує нелем ТгЛіц. Франтїшек Крайняк, але і ёго брат ЮДр. Петро Крайняк. Молоде поколїня в родинї Крайняковых у тім русї заступлять Петро Крайняк мололодшый, котрый є членом Сполку русиньской молодежи Словеньска. Панї Моніка передплачує нашы *Народны новинкы* і *Русина* од їх взнику, є їх дописовательков, у своїм віцї проявлять великый інтерес о вышткo, што ся в русиньскім русї дїє. Як сама повіла, за найвекшу кривду поважує факт, же церьковны обряды ся дедале веце словакізують, што значіть, же такым способом ся ліквідують основны людьскы права Русинів на поужываня свого материньского русиньского языка у церьковній сферї. Але она вірить, же Русиныґрекокатолици раз будуть мати свого русиньского єпіскопа, такого, якым быв преосвященый Павел Петро Ґойдіч.

• Фотка з албуму П. Крайняка, на котру наісто забыли тоты, котры суть на нїй – панї Моніка Крайнякова як 42-річна і Франтїшек Крайняк як 13-річный, теперь священик у Камюнцї.

За редакцію Народных новинок і Русина желаме панї Моніцї Крайняковій міцне здоровя, много сил і жывотного оптімізму. На многая і благая літа!

Многая і благая літа, Ваше Блаженство, владыко Лавр

Карпатьскый край – прекрасный і милый наш край. Край повойнового благобыту, богатства і росквіту. Але і край передвойновой біды, трапіня, незаместнаности (як теперь), безнадії і еміґрації.

В міджівойновім часї минулого сторочa із Словакії ся выстяговали до чуджіны стовкы, ба і тісячі нашых молодых людей в надії, же за морём найдуть яку-таку роботу, за куском чорного і твердого хлїба. На руках і ногах од рабской роботы їм напухали тверды мозолї в глубокых белґіцькых майнах, в североамерицькых майнах, в югоамерицькых ревірах, в канадськых лїсах і в австральскій пустыни.

Може не є на выходній Словакії хыжы, з котрого бы дахто не одышов за море, до чуджіх, далекых країв. Лем з нашой, соломов прикрытой, з глинянов підлогов, деревяниці з Ладомировой одышло до Америкы аж пятеро людей: мої три теты, тогды молоды дївчата, стрыко і старшый брат Василь, теперішнїй митрополита Лавр, высокый церьковный єрарха.

Тяжкым і проблематічным быв осуд вшыткых выстяговалцїв (подобно, як теперь) в далекій і незнамій чуджінї. Тернистов і кривулястов, тяжков была ай дорога мого брата Василя, котрый в 1944 роцї, як малый хлопець, одышов із Словакії і з волї судьбы ся дістав аж до США. Першыраз ся вернув до родного краю аж по 20-ых роках, в 1964 роцї. Теперь ходить на Словакію скоро каждый рік.

23. октобра 2001 року в Ню Йорку ся одбыв міморядный архієрейскый собор Руськой православной заграничной церькви. На тім соборї за главу той церькви быв зволеный **архієпіскоп Троїцькый і Сіракуськый – Лавр, котрый дістав тітул митрополита выходоамерицькый і нюйорьскый.**

Єго Еміненція владыка Лавр, обчаньскым меном Василь Шкурла ся народив 1. януара 1928 року в Ладомировій, окрес Свідник, на Словакії. Тяжко ся пробивав світом Василь Шкурла, наш родак спід Дуклї, на самый верьх церьковной піраміды, покы досягнув ступінь духовного сану і став ся высокым духовным єрархом.

Як 11-річный вступив до монастыря Преподобного Йова Почаєвского в Ладомировій, котрый на початку минулого сторочa заложыв архімадріта Віталій (Максименко). Почас 2. світовой войны, влїтї 1944 року, братя Ладомировского монастыря вырішыли одыйти на запад. З нима із сугласом родічів одышли ай двоми малорічны хлопцї – Василь Шкурла з Ладомировой і Василь Ванько із Шеметковець (теперь архімандріта Флор). Їх дорога до США вела через Ґерманію і Швайцарію. В 1954 роцї в США в Йорданвілле Василь Шкурла скінчів Святотроїцьку духовну семінарію.

В 1944 роцї ся став послушником, в р. 1947 – рясофорным монахом і прияв мено Лавр, в 1950 – єродіаконом, в р. 1954 – ігуменом, в р. 1966 – архімандрітом, в юні 1967 быв высвяченый за єпіскопа менгетеньского і став ся єпіскопом сіракуськым і троїцькым.

В 1981 роцї быв повышеный на архієпіскопа. Є архієпіскопом сіракуськым і троїцькым, представеным найзнамішого православного монастыря в заграничу – Святотроїцького монастыря в америцькім Йорданвілле, ректором Святотроїцькой семінарії, єго лектором, ректором церьковно-сполоченьского часопису „Православная Русь“, председом фонду святого, праведного Яна Кронштадьского в Ютак і таємником сіноды єпіскопів.

Владыка Лавр одбыв 10 років „на послушанії“ в сіноді, быв вікарным архієреєм, але єго споїня з монастырём і семінаріёв не было перерване. Каждый тыждень путовав автом з Ню Йорку до Йорданвілле (штиріґ години там, а штиріґ назад), учів. Братя монастыря сі єдноголосно выбрали владыку Лавра за свого представеного в Йорданвілле.

Про духовенство і вірників сінодалного храму в Ню Йорку не было легке ся розлучіти із своїм почітованым і облюбеным архієреєм. Одданость з боку вірників катедралного храму можеме видїти ай в тім, же кідь ся новина о єго переложіню до Святотроїцького монастыря росшырила в Ню Йорку, за короткый час ся позберало коло 1 000 підписів з просьбов, жебы владыку Лавра охабили в Ню Йорку. В просьбах, котры были адресованы митрополитови Філаретови, ся писало: *„Тота нечекана новина нас барз несподївала. Обертаме ся к Вашому Выскопреосвященству з великов просьбов: не берьте нам нашого єпіскопа.“*

• Єго Еміненція владыка Лавр, обчаньскым меном Василь Шкурла, родак із Ладомировой, Свідницького окресу, 1. януара 2008 славив 80. народенины.

В маю 2007 року в Москві, в храмі Хріста Спасителя, ся одбыла барз важна подія про православных віруючіх. 15. мая до Москвы на особне позваня президента РФ Владіміра Путїна з Ню Йорку прилетїв митрополита Лавр, **глава Руськой православной заграничной церькви.** З ним прилетїло 17 высокых духовных єрархів і 600 православных вірників Северной і Южной Америкы, западной Европы, Австралії, потомкы тых, котры по большевицькій революції в Росії в 1917 роцї мусили одыйти з дому.

17. май минулого року быв про Росію і єй діаспору барз вызнамным днём. В Москві, в храмі Хріста Спасителя, за участи президента В. Путїна быв підписаный Акт о канонічнім зближіню і зъєдночіню Руськой православной церькви і Руськой православной заграничной церькви. Тот важный документ підписали Єго Святость патріарха московскый і цїлой Росії Алексей II. і єго Высокопреосвященство митрополита Лавр. По Божій Службі на позваня Путїна обидвоми вечур взяли участь на рецепції в московскім Кремлї. Але вшыткы трёме мають велику заслугу в тім, же Руська православна церьков по 90-ых роках роздїлїня є назад зъєдночена.

„Сьме барз рады, же нам Спаситель, наш Ісус Хрістос, даровав тото велике щастя особно Вас познати. Вшыткы Вас тримлеме в почливости, обдивляме Вас і любиме. Стали сьте ся про многых православных на Словакії сімболом правдивого архієрея Божого, котрый любить Божый народ, веде го через вшыткы перешкоды, котры нам приправує днешнїй жывот, світ, к світлу Правды – к Господови, нашому Ісусови Хрістови. Сьте хранителём святого православія, душпастырём, молитевником, проповідником слова Божого. Заєдно сьте, дорогый Владыко, дуже добрый, кроткый, скромный чоловік. Сьте про нас вшыткых прикладом правдивого православного хрістіана...“ То суть слова з посланя православных вірників на Словакії свому краянови, митропилитови Лаврови із США.

Русины ся в шырокім світї нїґда не стратили і не стратять. Своїм мудрым і здоровым природным розумом, снагов, робітностёв, цїленостёв і терпезливостёв нераз доказали свою жывотоспособность, много раз переконали тяжкы жывотны барьєры, але наконець добрї обстали в тяжкых жывотных екзаменах. Єдным з них є ай Єго Еміненція владыка Лавр, наш родак з піддукляньского села Ладомирова.

Ваше Блаженство! Ваше Высокопреосвященство, владыко Лавр! Сьте узнаваных особностёв у выходнім і западнім культурнім і духовнім світї. Тїшить нас, же сьте в день свого округлого жывотного юбілея дістали телеґрамі од президентів США і Росії. **З цїлого сердця Вам ґратулуєме к зволїню до найвысшой церьковной функції. К вашому юбілею желаєме вам душевной радости, много здоровя і дарів Духа святого, котры вам дадуть можность іщі довго продовжовати у вашій душпастырьскій службі.**

Николай ШКУРЛА,
Ладомирова

Треба увірити, же Святый Отець выслышить голос ґрекокатолицькых віруючіх Русинів зо Словеньска

(Закінчіня з 1. стор.)

З жаданём о офіціалне узнаня Русиньской ґрекокатолицькой церькви на Словеньску і установлїня єй єпіскопа ся уж в роцї 1997 а потім і в р. 2003 обернули на Вашого попередника Святого Отця Йоана Павла II. і русиньскы ґрекокатолицькы священици. Од фебруара того року зачав на Словеньску заставати за права русиньских ґрекокатоликів рух – ***Харта русиньских ґрекокатолицькых віруючіх 2007***, котрый одкрывать практікы рафінованой ліквідації Русиньской ґрекокатолицькой церькви. Харту, котру репрезентуєме як єй сіґнатарї і авторы того писма і мы, дотеперь підписало скоро 1 500 віруючіх.

Доволюєме собі Вам, Ваша Святость, тыж припомянути писмо з IX. Світового конґресу Русинів, котре было адресоване до Вашых рук і послане 23. юна 2007 року з місця конґресу – з румуньского Мараморош-Сіґету. Писмо є жаданём делеґатів і гостїв IX. Світового конґресу Русинів о узнаня Русиньской ґрекокатолицькой церькви свого права (sui iuris) на Словеньску і о установлїня єй русиньского єпіскопа. Тото жаданя, котре, нажаль, не было дотеперь акцептоване а ани не была на нёго дана офіціална одповідь з компетентных місць, выходить з пересвідчіня, же історічна Русиньска церьков не перестала єствовати а хоче і дале утримати свою ідентіту і розвивати релїґійне і культурне наслїдство своїх русиньских предків, котры были все вірны кіріломефодьскым традіціям восточного церьковнославяньского обряду.

Ваша Святость,

надїяме ся, же у Вами установленім часї нас з отцівсков любвов і порозумлїнём приймете і выслухате. Вєдно з Русинами на Словеньску віриме, же наше жаданя буде зо стороны Вашого Святого уряду позітівно вырішене, жебы в зъєдинїню віруючіх і їх єпіскопа быв прославляный Ісус Хрістос в їх материньскім языку а вєдно розвивана духовна культура і ідентіта русиньского народа жыючого оддавна в тій части Европы.

З доброжычливостёв і з молитвами за Вас в імені ґрекокатоликів-Русинів Словеньска, з поздравлїнём ХРІСТОС ПОСРЕДЇ НАС!

Заступници сіґнатарїв ХАРТЫ 2007 на Словеньску:

Петро Крайняк .....
Александер Зозуляк .....
Іван Русинко .....
Славомір Черевка .....
Марек Ґай .....
Марія Біцкова .....

„І Хрістос знав, же Юда є підлый... “

В *Ґрекокатолицькім календарю на 2006 рік* были надрукованы **„Даякы познамкы...“** о окремых історічных моментах з жывота і дїятельстві єдного з найвекшых, але заєдно з найвеце протиречівых чінів римокатолицькой церькви – **„Сполочности Єжішовой“**, або як го в народї звыкли называти: **„Чіну єзуїтів“**. Автором тых познамок є **Ціріл Василь**, декан факулты канонічного права выходных церьквей у Папскім інштітутї в Рімі.

Автор статї, сам єзуїта, теперь в ролї придворного історіка Єго Ексцеленції єпіскопа Пряшівского, а кідьбы сьме выходили з єпіскопского гесла : *„Вы* (вірници) *сьте храмом жывого Бога“,* і продовжыли слова апостола Павла в єго посланї до Коринтянів: *„Яко вселю ся в них* (вірників)*... і буду їм Богом “*, то може і на дворї „Всевышнёго“, хто знає? – хоче пересвідчіти нас, читателїв „Календаря...“ в тім, же взник єзуїтів была подія цїлосвітового значіня, подія Божой прозретелности. Але, як бы там не было, статя з чісто інформативного характеру помалы наберать характер хвалоспіву, аж необмедженой дырзости, кідь підносить закладателїв чіну той, як говорить сам автор: *„... osobitnej formy zasväteného života“* на пєдестал історічной вагы світового значіня.

З великым „жалём“ і „болём“ на сердцї говорить автор о тім, як на початку 18. ст. *„...rímske posvätné oficium začalo klásť prekážky“* вымогам угорьского прімаса кардінала Колоніча послати на выход, до уніатськых церьквей єзуїтів, жебы прискорити латинізацію візантьской церькви. Як видно, уж тогды сам Ватікан быв проти тому, а зато твердо заказав місію єзуїтів до унії. А днесь маме свого „Колоніча“ прямо у Ватіканї, а він лем забезпечів вымогы свого перед 300 роками попередника і отворив єзуїтам дошырока двері на выход, де нелем же роздїлили Пряшівску єпархію, жебы прискорити латинізацію руськой церькви, але досягнув установлїня єзуїты за єпіскопа до, може, послїднёй у світї церьковнославяньской єпархії, жебы і ту придусити поломінь руськой віры св. Кіріла і Мефодія, тых апостолів Европы.

Омного веце ня заінтересовала друга часть тых „Познамок...“, яка несе назву **„Єзуїты і ґрекокатолици“**. Жебы перейти до конкретной характеристікы споминаной части, жебы порозуміти значіня і посланя єзуїтів вцїлім, а їх *„horlivú pastoračnú činnosť“*, треба окреме дашто повісти о тім, хто суть тоты єзуїты?

Закладателём Чіну „Сполочности Єжішовой“ быв шпанєльскый Баск Іниґо Лопез де Рікальде. Кідь мав пятнадцять років, пришов на кралёвскый двір, о пять років ся став кралёвскым вояком. В часї обраны Памплоны, уж як кралёвскый офіцер, быв тяжко раненый. Почас лїчіня в єго жывотї настає велика зміна: він, як кібы ся внуторно переродив. По выздравлїню іде ся учіти до Паріжа, де вєдно з далшыма пятёма камаратами на Монтмартрї складають присягу, же будуть жыти в біднотї і доброчесности. Ту молодый Шпанєл приймать своє нове мено – Іґнац. Стады вшыткы шестеро одходять до Єрусалима, до Святой Землї, але кідьже ся там веде война з Турками, вертають ся назад до Рима, де 46-річный, уж в середнїх роках чоловік, прияв сан священика. Свій сполок камаратя назвали „Sosajetas Jezu“, што в перекладї значіть „Сполочность Ісусова“. А о три рокы папа Павел III. офіційно узнав Чін єзуїтів, а Іґнац, з додатком назвы замку Лойола, де він ся народив, ся ставать єго довічным ґенералём. Як чоловіка Іґнаца з Лойолы характерізовати не барз легко: з єдного боку вів добродружный, скоро аж розгульный жывот, з другого – то быв чоловік воєньских моресів, якый выжадовав тверду воєньску дісціпліну, але заєдно з тым быв містіком з певнов віров у Хріста. Сам чін орґанізованый як воєньска єдиніця, на челї котрой, як уж было споминано, стоїть ґенераль, якый є підчіненый лем папови, а Булла папы Павла III. „Regimini militantis ekkleziae“ яснї говорить, же єзуїты не слугы Божы, але вірны папскы вояци. Вшыткa їх робота є підчінена геслу „Účel svätí prostriedky“. В практічнім жывотї придїляли все веце і веце увагу політіцї як росшырованю віры, і не чудо, же за короткый час обсадили скоро вшыткы высокы урядны посты по цїлій Европі, главно на католицькых паньских дворах. Але у 18. ст. єзуїты ся не приспособили духови добы, а зато много з них ся стало смітком в очах паньской верьхности. Законно, же пришла година одплаты: у 1759 роцї – Портуґалія, у 1764 р. – Франція, у 1767 р. – Іспанія выгнали єзуїтів із своїх країн. А наконець, тиску католицькых владных кругів піддав ся і сам папа Клемент XIV., якый у 1773 р. Чін єзуїтів цалком заказав, о чім говорить листина: *„Єзуїтам были превказаны тоты найтяжшы обвинїня, што барз порушовало мір і спокій міджі хрістіанами.“* Також, як видите, і такы люде тримали в руках хрест і такы люде ся скрывали за мено Боже. Але што інтересно, же праві споміджі людей тзв. *„osobitnej formy zasväteného života“* вышов у 46-х роках священик, скоро 50-річный ґенераль, а потім іщі ай ідол, і святый...

Але вернийме ся ку „Познамкам...“ єзуїты Василя, к їх другій части: „Єзуїты і ґрекокатолици“. Автор за кажду ціну, і кідь треба повісти дость єдностранно, хоче нам доказати, якы „теплы“, аж „горячі“ были односины міджі ґрекокатоликами і єзуїтами в минулости. Як они „єден без другого“ просто не могли быти, як они собі помагали взаємно, як єзуїты „любили“ ґрекокатоликів, як ся мало же не „обнимали...“ Але історія, як і наука, не любить єдностранность, половічату правду або выдумку. Єй доменов є максімална обєктівіта, правдивость, і кідь, яка бы не была тота правда неприємна. Але автор забывать або отворено іґнорує тоты атрібуты історії, а пробує єдностранно вытворити представу даякых „премилых“ аж „пречудесных“ односин, а што гірше, одзывать ся на сучасну добу, яка *„odkrýva nové formy a nove polia spolupráce“*. В інтересї обєктівности і правды спомянутого ставу, я попробую, на основі історічных источників, історічных фактів, одхылити фірганок тых „горячіх“ односин з другого боку, бо інакше такы „обятя“ будуть фалошны, фарізейскы, неправда ся стане правдов, автор буде жати славу. Также зачнийме:

1/ М. Лучкай: ***„Historia carpato-Ruthenorum“ „In anno 1747 Jezuitas Benedictacum Applacidatione indugentiarum dem plebekulam justo plus infascidatiumu pote 10 000 annorum prior luskriptione Latina...“***

На то, жебы поставити хрест з латиньскым написом на Спішу, з чім селяне не сугласили, єзуїты пішли на таке кламство, же приобіцяли селянама церьковны одпусткы на 10 000 років допереду. Знеужыли щіру віру селян у Хріста і їх побожный страх перед церьквов і єзуїты наконець своє досягли.

2/ Манускріпт єпіскопа Бачіньского: ***„Jezuitas magis soliciti de konvertendis Ruthenis kvam reformatis dant ansam multis malis...“***

Нашы предкы велё терпіли од єзуїтів, якы ся снажыли подробити латинству веце Русинів, як реформаторів. Так є! Велё терпіли Русины од єзуїтів, а чудуй ся світе, ґрекокатолици! Ці жебы од той „премилой“ ласкы к ним? Од тых міцных „обять?“

3/ Александер Духновіч, каноник ґрекокатолицькой церькви, наш будитель, так говорить о єзуїтах: *„... сія остроумних хитрец толпа Папами заведена была просто на істребленіє всіх прочіх Законов и обрядов как в Європе и в прочіх міра странах находящіхся...“*

4/ Другый з нашых будителїв, ґрекокатолицькый священик Александер Павловіч, у своїм стишку о сынови Константина Остроського – Іванови, якого однароднили єзуїты, а кідь він прийде на Маковіцю, видить деревяны храмы з православныма хрестами, єго мучїть совість зато, же зрадив віру і народ. Великый жаль переливать ся до плачу єго душы:

„... Де ти, Батьку? Де ви могили
Моїх православних дідів?
Всього, всього мене лишили
Єзуіти – племя гадів.“

5/ Іщі выразнїше роскрывать характер і посланя єзуїтів їх Книга Правил: ***„NUKLEUS JEZUITIKUS“***: *Religio est pallium guod vertis ut vis Dummodo nemo sciat, Oportet diteskere arte sigran de, Dummodo nultus sciat. Dummodo TIBI BENE!*

„Релиґія – то плащ, з котрым робиш, што хочеш, лем жебы нихто не знав... лем жебы тобі было добрї... Треба знати быти хытрый, треба знати кламати, лем жебы нихто не знав...“ Дашто страшне! Тото суть правила віроучных людей?

То было пару конкретных фактів з історічных источників, котры дость вірогодно свідчать о тых „задушевных“, тых „премилых“ односинах міджі єзуїтами і ґрекокатоликами, котры спроваджовала *„horlivá pastoračná činnosť“* єзуїтів в минулости. А што сучасность? Близка і далека? Яка была она?

Автор статї споминать і на тот період дїятельства єзуїтів. Уводить конкретны мена своїх „сукменёвцїв“, котры в згодї з папсков Буллов, як „вірны вояци“ не спали, не сидїли зо зложеныма руками ани в другій половинї минулого сторочa, але активно робили, „трудили ся“, каждый на своїм постї: патер Лацко, з великов підпоров кардінала Томка – в Римі, Фуґа – в Америцї і Канадї, а на Словакії, „сидячій тихонько“ патер Федор. Вшыткых їх зъєдиняв єдиный цїль: руську церьков, церьковнославяньску церьков візантьского обряду, церьков великанів іншой віры, якыма были преосвящены і преподобны владыкы Тарковіч, Ґаґанець, Валій, Нярадій, благоречены владыкове Ґойдіч і Гопко, – треба обернути на латиньску. Церьков, де факто, ліквідована, верьховны пастырї Павел і Василь режімом ганебно обвинены, позбавлены людьских прав, сидять у арештї, церьков осиротїла, стїкать кровлёв, як тот Хрістос на хрестї, а они бігають по Ватіканї, оббиваючі пороги по канцеларнях, жебы добити ся признаня на Словеньску „словеньских ґрекокатоликів“. Дарьмо, же префект Конґреґації Е. Тісеранто твердо одпорує Лацкови: *„Хотїв бы-м видїти холем єдного словеньского ґрекокатолика“*, а многых тварей і лживый Лацко поготово одповів: „Ekkomo kua“, т. є. „ту є перед вами“. Він – римокатолик, єзуїта, не побояв ся Бога ани тяжкого гріха так до оч кламати такому высокому чіновникови! Што є про нёго ганьба. Нашто му очі, кідь про нёго *„účel svätí prostriedky“*. І правдаже, велика *„horlivosť“*, необмеджена активізація робить своє, а хытрый бібліотекарь патер Федор радостно конштатує: *„Situácia svedčí, že ZVESŤ o nás sa dostáva vysoko tam, kde zvesť o nás sa dostať má, musí! Pochopiteľne, že o veci sa ďalej rozširovať nemôžeme. SAPIENTI SAT!“*, т. є. „розумному стачіть.“

Павел МАСКАЛИК, Пряшів

(Продовжіня в далшім чіслї.)

ДАЛШЫ ДВІ КНИЖКЫ...

... з области русиністікы вышли **кінцём децембра 2007 року**, а то публікація ***100 вызнамных Русинів очами сучасників – I. часть*** зоставителькы **ПгДр. Марії Мальцовской,** і зборник рефератів ***Языкова культура і языкова норма в русиньскім языку*** зоставителькы **ПгДр. Анны Плїшковой, ПгД.** Обидві суть цїнным приносом у тій области і збогатили русиньску научно-популярну і одборну літературу.

Перша зо спомянутых книжок є 5. самостатнов публікаціов, котру выдав **Світовый конґрес Русинів**, якый од року 2002 зачав ся занимати і выдавательскым дїятельством. Од того часу выдав такы книжкы: *Біда Русинів з дому выганяла* (2002) М. Ксеняка, *Вызнамны про Русинів* зоставителїв Г. Бескида і А. Зозуляка (2005), *Сповідь Русина* (2006) Н. Гвозды, *Єдна стріча* Е. Кубека (2007, зост. М. Мальцовска і о. Ф. Данцак).

Нова книжка могла выйти вдяка фінанчній підпорї Міністерства культуры СР – проґраму Культура народностных меншын. У нїй такы автоpы, як М. Мальцовска, С. Конєчні, Г. Бескид, М. Бицко, Ф. Данцак, П. Штурак, М. Сисак, А. Плїшкова, К. Копорова, С. Віднянськый, Б. Горбаль і А. Зозуляк написали нарисы і статї о такых вызнамных особностях з нашой минулости, якыма были: **О. Ґаґанець, А. Павловіч, А. Духновіч, П. П. Ґойдіч, В. Гопко, Е. Кубек, А. Бескид, В. Латта, Е. Варгол, В. Турок, Д. Миллый** і ін., але і о сучасных особностях міджі Русинами на Словеньску – **о. Ф. Крайнякови, В. Ябурови, Ш. Ладижіньскім, Г. Бескидови** і ін. Публікація, віриме, поможе плеканю народной гордости у Русинів, бо маме на што быти горды, в данім припадї на спомянуты русиньскы особности, котры зробили много у різных сферах духовного ці культурно-народностного жывота Русинів. Тота книжка є малым дарунком вдякы тым людём і могла бы ся стати тыж добрым помічником в учебнім процесї – на годинах русиньского языка і культуры про наймолодше поколїня, але і учителїв.

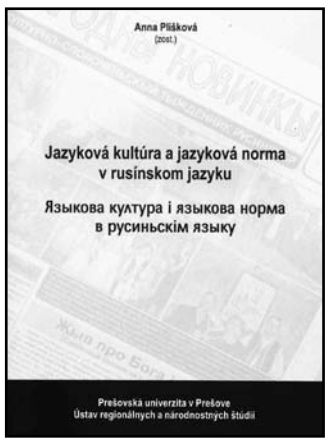

Друга публікація тыж вышла з фінанчнов помочов Міністерства культуры СР і є то зборник одборных рефератів о русиньскім языку, котры были прочітаны 27. септембра 2007 на Пряшівскій університї в Пряшові в рамках міджінародного семінаря, котрый мав таку істу назву, як і зборник – *Языкова культура і языкова норма в русиньскім языку.* У зборнику суть рефераты **ПгДр. А. Плїшковой, ПгД., проф. Др. П. Р. Маґочія, Мґр. Н. Кушко, проф. Др. Г. Фонтаньского, Мґр. В. Падяка, к. н., проф. Др. М. Капраля, к. н., доц. ПгДр. В. Ябура, к. н., проф. Др. С. М. Пюа, Мґр. А. Блыховой, Мґр. А. Зозуляка, проф. Др. Ю. Ванька, к. н., проф. Др. О. Сіпка, ПгД.** і **доц. Др. Ґ. Бенедека, к. н.** Книжка може послужыти нелем научным працовникам-русиністам, але і учителям русиньского языка і вшыткым, котры ся серьёзно занимають русиньскым літературным языком.

Обидві публікації мож за суму **200 Ск** обїднати на адресї: **Русин і Народны новинкы, Духновічово нам. 1, 081 48 Пряшів, Словеньско**, або телефонічно на числї: **00421-905-470 884**, ці на мейловій адресї: **rusyn@stonline.sk.** **А. З.**

Карпаторусиньскый научный центер у США

выголошує каждорічну

Премію Александра Духновіча за русиньску літературу од Штефана Чепы

Премія в сумі тісяч америцькых доларів і в подобі бронзовой сошкы карпатьского медвідя буде дана за найлїпшы творы поезії ці прозы написаны по русиньскы, котры были надрукованы за послїднїй 5-річный період.

Премія А. Духновіча помагать хоснованю русиньского языка в творах, котры приносять вызнамный вклад до русиньской красной літературы. Премія є фінанцована Штефаном Чепом із Торонта і придїлює ся Карпаторусиньскым научным центром у США. Книгы красной літературы, надрукованы в роках 2003 аж 2007, мають право на премію в році 2008. Авторы або выдавателї мусять предложыти 3 ексемпларі каждой книжкы з коротков біоґрафіов автора.

1 апрїль 2008 року буде послїднїм днём на засланя вшыткых матеріалів.

Членами комісії на посуджіня книжок у 2008 році суть: **Елейн Русинко** (США), **Марія Павловска** (США), **Валерій Купка** (СР). Адресы, де треба посылати книжкы:

2 екземпларі: ***Professor Elaine Rusinko, Department of Modern Languages and Linguistics, UMBC, Baltimore, MD 21250, USA (e-mail: rusinko@umbc.edu),*** *1 екземпларь:* ***Doc. PhDr. Valerij Kupka, CSc., Važecká 12, 080 05 Prešov, Slovensko.***

Енді Варгол – найактуалнїша децемброва умелецька акція у Римі

*„Важеный Др. Михал Бицко, ПгД., велика вдяка за Вашу особну вызнамну поміч і сполупрацу, можеме быти вшыткы спокійны – **так успішно ся ту Словеньско іщі не презентовало**.“*

Др. Мірослав Мусіл, к. н.,
директор Словеньского інштітуту в Римі

На зачаток мала штатістіка: выставленых было **до 160 умелецькых робот і артефактів Енді Варгола**, місце выставкы: **Палацо Інконтро у Римі**, орґанізаторы: **Провінція Рима, Словеньскый інштітут (СІ) і Словеньска амбасада у Римі, Музей модерного уменя Енді Варгола (ММУЕВ) і Сполочность Енді Варгола (СЕВ) у Міджілабірцях, САҐА – СЛОВАК АРТ ҐАЛЕРІ**, термін: **од 12. децембра 2007 до 6. януара 2008**, кураторы выставкы: **Др. Михал Бицко, ПгД.**, і **Мґр. Мартін Цубяк**, навщівників, якы заплатили вступне: **высше 7 000.**

Єдну з найвызнамнїшых акцій ММУЕВ і СЕВ в Міджілабірцях у 2007 році – выставку умелецькых робот Енді Варгола під назвов **„ANDY WARHOL „Io Slovacco“** в Римі – святочно одкрыв **Станїслав Вало**, Єго Еміненція вельвысланець СР в Італії, **Енріко Ґасбара**, президент Провінції Рим, **Вінчензо Віта**, асесор культурной політікы Провінції Рим, і **Мґр. Мартін Цубяк**, куратор ММУЕВ у Міджілабірцях. Выставка была реалізована в концепції **Др. Михала Бицка, ПгД.**

● Зо святочного отворіня выставкы Енді Варгола в Римі: (зліва) Др. Тімо Вылк, директор САҐА СЛОВАК АРТ ҐАЛЕРІ, Др. Катаріна Байцурова, к. н., директорка СНҐ у Братїславі, Др. Станїслав Вало, вельвысланець СР в Італії, Др. Валіка Мадярова, директорка ММУЕВ, і Мґр. Мартін Цубяк, куратор ММУЕВ.

Што к тому додати? Слова Др. М. Мусіла, к. н., говорять за вшытко. Ай кідь одповідь директоркы Словеньской ґалерії у Братїславі про СТВ 2 на вопрос редакторкы: *„Што про Словеньско значіть Енді Варгол?“* была: *„Ніч...“*. Тота одповідь лем підтверджує нашу малость і статус кво „бытя“ Енді Варгола на тім світї, котре бы собі в припадї нашых можностей із радостёв взяв каждый народ, але мы ся все рядиме „геслом“: *„...кідь не я, так потім нихто!“*, або радше „преферуєме“ провінчны і реґіоналны особности як „пупок світа“. Енді Варгол своёв коротков выставков дав о Словеньску знати в Римі з великым успіхом і кідь „... дома нихто не є пророком!“, але многы нам го завидїли і щіро нам ґратуловали к успіху. Проєкт стояв стовкы тісячі (зряджователя музея – ніч!!!), але нематеріална і у світї найціннїша девіза – реклама зробила своє. На сто двадцятёх римскых автобусах три тыжднї „висїли“ рекламны таблічкы **„ANDY WARHOL „Io Slovacco“**, і так повіджено словами куратора Музею СНП у Баньскій Быстрїцї **Др. Івана Коцака**, котрый навщівив у тім часї Рим, цїлый святочный візуал выкликовав у нёго чутя гордости і радости. Тот, котрый бив „зникады“, дожычів каждому „15 минут славы“, тот, котрый про Словеньско не значіть **„ніч“**, котрый подля дакотрых ділетантів до „нїжной“ про нас не бив знамый *(менї бив знамый уж од 1972 року, але про дакотрых уж в шістдесятых роках 20 ст.)*, тот, котрого мено одшмарюють скоро родаци..., робить нас знамых по цїлім світї, де ся не стачать чудовати нашій задубености і малости. Але конець-кінців, завист, глупость, неінформованость, малость, ментална провінціоналность... суть тыж людьскыма властностями, хоць неґатівныма.

Сатісфакціов про тых, котры жывот і творчость Енді Варгола на Словеньску і в світї пропаґують, няй суть холем на зачатку статї повіджены слова **Др. Мірослава Мусіла, к. н.,** ***(вдяка тому панови ся творчость і жывот Е. Варгола, ММУЕВ, СЕВ і култура Словеньска вообще в Італія презентує прикладно)***. Вдяка Енді Варголови знають о Міджілабірцях в Італії, Німецьку, Норьску, Ірьску, Польску, Чеську, Мадярьску, на Україні, але і в США. Приправлёваны проєкты до Істанбулу, Бомбая, Міланa... то зась потвердять. І так кус лаконічно-ірочно: ***якый бы був славный Енді Варгол у нас, „у посполитого народа“, кібы іщі ай „ ...успішно пчолярив“, передавав „ ...величезны знаня з теорії музикы“*** *(лем якось у автора уведженых слов в лабках, котры были опублікованы в єднім з чісел тыжденника Под Вігорлатом, ся то не проявило і не стачіло ани на докінчіня універзітных штудій)* ***і „ ...закладав сады“?*** Тогды бы сьме уж были з ним спокійны вшыткы? Наісто тяжко. Предці велике і кошате дерево тїнить веце як кряк. А крякы суть нам все близшы. Лем жебы сьме в них не остали навсе.

Наконець, як главный куратор ММУЕВ і выконный председа СЕВ, дякую вшыткым нашым жычливцям, добродителям, нащівникам музею, сполупрацовникам і медіам за факт, же знають, што феномен „Енді Варгол“ про сучасне уменя, Словеньско і Міджілабірцї значіть і желам Вам вшытко найлїпше в новім році 2008.

Од 16. януара 2008 комплетну експозіцію творів і артефактів Енді Варгола в Музею модерного уменя Енді Варгола в Міджілабірцях зась мож попозерати вшыткым обдивлятелям вытварного уменя.

Др. Михал БИЦКО, ПгД.,
фотка з архіву СЕВ

Настав час заплатити передплатне на рік 2008

Дорогы передплатителї,

настав час заплатитит передплатне на рік 2008, але многы з Вас іщі не мають заплачене за рік 2007 і за попереднї рокы. Зато **Вас просиме вырівнати Вашы довгы і якнайскорше заплатити за рік 2008.**

Цїны передплатного на рік 2008 суть:

Словеньско:	Народны новинкы	**250,- Ск**
	Русин	**150,- Ск**
Сусіднї штаты – Україна, Чесько, Польско, Мадярьско:		
	Народны новинкы	**600,- Ск або 27,- $, або 18,- €**
	Русин	**400,- Ск або 21,- $, або 14,- €**
Остатнї штаты:		
	Народны новинкы	**44,- $, або 30,- € поштов 1. класы**
	Народны новинкы	**39,- $, або 26,- € поштов 2. класы**
	Русин	**34,- $, або 23,- € поштов 1. класы**
	Русин	**29,- $, або 19,- € поштов 2. класы**

Заплатити мож банковым шеком, особно в редакції або на число рахунку:
1386912153/0200 у Вшеобецній уверовій банцї в Пряшові.
Інформації к передплатному в банцї:
Name, Address: **Rusyn a Narodny novinky, Duchnovičovo nám. 1**
081 48 Prešov, Slovak Republic
IBAN: **SK5402000000001386912153** SWIFT: **SUBASKBX**
Všeobecná úverová banka, a. s., Mlynské nivy 1, 829 90 Bratislava, Slovak Republic
Telex **93 297, 93 347,** over **VÚB, pobočka Prešov, Masarykova 13, 081 86 Prešov**
Details od payment .....

Ваша редакція Вам вшыткым допереду дякує.

НАРОДНЫ НОВИНКЫ

Выдавать **Русин і Народны новинкы** за помочі Міністерства культуры СР. Шефредактор: Мґр. Александер ЗОЗУЛЯК, редакторкы: ПгДр. Кветослава КОПОРОВА, ПгДр. Марія МАЛЬЦОВСКА, языкова редакторка: ПгДр. Анна ПЛЇШКОВА, ПгД. Adresa: **Ľudové noviny, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR**. Tel.: 051/772 56 29. Передплатне на рік 250,- Ск, до сусіднїх штатів – 600,- Ск, або 27,- $, або 18,- € до заграніча поштов II. кл. 39 $ або 26 €, поштов I. кл. 44 $ або 30 €, заплатити мож і в редакції, банковым переводом або поштовов поукажкоп на ч. рахунку 1386912153/0200, Všeobecná úverová banka, pobočka Prešov. Реґістрачне ч. **MK SR 417/91, MIČ 49 438.** Опублікованы погляды дописователїв не мусять быти згодны з поглядами редакції.

Адреса новинок на інтернетї: **www.rusynacademy.sk,**
http://narodny-novynky.presov.sk, E-mail: **rusyn@stonline.sk**

Rusín a Ľudové noviny
Duchnovičovo nám. 1
081 48 Prešov 1
PLZ
VsRP - 664/2003

Platené v hotovosti
080 02 PREŠOV 2